

KEİR KOLEKSİYONUNDAKİ OSMANLI İZLERİ

OTTOMAN TRACES IN THE KEİR COLLECTION

Makale Bilgisi | Article Info

Başvuru: 29 Mart 2021	Received: March 29, 2021
Hakem Değerlendirmesi: 05 Nisan 2021	Peer Review: April 05, 2021
Kabul: 30 Temmuz 2021	Accepted: July 30, 2021

DOI : 10.22520/tubaked2021.23.008

Tuğba DİRİ APAYDIN*

ÖZET

Budapeşte’de dünyaya gelen ve yaşamının büyük bir bölümünü Londra’da geçiren Edmund de Unger, babasının halı koleksiyonun da etkisiyle her zaman İslami eserlerle iç içe bir hayat sürmüştür. Koleksiyonuna adını veren Keir House’da İslami eserler koleksiyonunu oluşturan Edmund de Unger, 8. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar pek çok eser ile evini müzeye çevirmiştir. Emevi, Abbasi, Memlük, İran ve Hint gibi pek çok uygarlık ve ülkeden gelen İslami eserlere ilgisi olan Unger, Türk sanatını koleksiyonunda ayrı bir yere konumlandırmıştır. Halı, kumaş, seramik, metal ve minyatürlü el yazmaları gibi el sanatlarından üretilen pek çok eserin koleksiyonunu yapmıştır.

Makalede, Edmund de Unger’in iki binden fazla eserden oluşan koleksiyonunda yer alan Osmanlı eserleri ile ilgili sınıflandırma yapılarak bilimsel bir çalışma hazırlanmıştır. Koleksiyonda yer alan seçili Osmanlı eserleri tanıtılmış, eserlerin koleksiyona ne zaman katıldığı aktarılmış ve Keir koleksiyonun oluşum süreçleri anlatılmıştır. Makalede eserlerin tek tek katalog çalışmasının yapılmasından ziyade, koleksiyonun içerisinde yer alan Osmanlı eserlerinin koleksiyon için önemi ve koleksiyona katkısı üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Keir Koleksiyonu, Edmund de Unger, İslam Sanatı, Osmanlı Sanatı, El Sanatları.

* Arş. Gör. Dr. İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü.
e-posta: tugba.diri@medeniyet.edu.tr ORCID: 0000-0001-9197-9098

ABSTRACT

Edmund de Unger, who was born in Budapest and spent most of his life in London, has always lived a life together with Islamic works with the influence of his father's carpet collection. Edmund de Unger, who created the collection of Islamic artifacts in Keir House, where gave its collection name, turned his house into a museum with many artwork from the 8th century to the 19th century. Although he has an interest in Islamic works from many civilizations and countries such as Umayyad, Abbasi, Mamluk, Iran and Indian, he gave special importance to Turkish art in his collection. He has made collections of many artworks such as carpets, fabric, ceramic, metal and miniature manuscripts.

The article was prepared on Ottoman works in Edmund de Unger's collection of more than two thousand works of art with scientific study. Selected Ottoman art object in the collection were introduced, when the works were added to the collection, and the formation processes of the Keir collection were explained. The article focuses on the importance and contribution of the Ottoman artifacts to the collection, rather than the one by one piece of artwork.

Keywords: Keir Collection, Edmund de Unger, İslamic Art, Ottoman Art, Handicraft.

EDMUND DE UNGER VE KOLEKSİYONU

Macar asıllı Edmund Robert Anthony de Unger (6 Ağustos 1918 Budapeşte-25 Ocak 2011 Surrey) Avrupa'da oldukça popüler olan İslam eserleri koleksiyoncularının başında gelmektedir. Londra'da II. Dünya Savaşı sonrası Keir House'da kurduğu koleksiyonu, sanat tarihi camiasında "Keir Koleksiyonu" olarak bilinmektedir. Edmund de Unger, 1934'te İngilizce öğrenmek için Londra'ya gittikten sonra Oxford Hetford Koleji'nde tarih eğitimi almış aynı zamanda Budapeşte Üniversitesinde hukuk eğitimini de tamamlamıştır. II. Dünya savaşı başlamadan önce Macaristan'a dönen Unger, savaş koşulları ve komünist rejimin etkisiyle doğduğu topraklarda kalmak istemeyerek 1949'da kalıcı olarak İngiltere'ye taşınma kararı almıştır. Wimbledon'da koleksiyona da adını veren Keir House'a yerleşen Unger ve ailesi, daha büyük bir ev ihtiyacı duyduğu için 1960'ların sonunda Ham, Surrey'deki Manor House'a taşınmışlardır (Carswell 2008: 44-47; De Unger 2007: 7) (Foto 1).

Fotoğraf 1. Edmund de Unger'e ait Manor House, Londra (URL1) / *Manor House, London, Owned by Edmund de Unger*

Aileden gelen bir gelenek olan eser toplama, Edmund de Unger'in büyük babası tarafından başlatılan bir eylemdir. Pollack Mihály, Budapeşte Nádor Utca'da bir resim galerisi açarak kendi koleksiyonunu oluşturmaya başlamıştır. Edmund'un babası Richard ise halı koleksiyoncusu olarak bilinmektedir. Unger'in babası, dönemin uzmanları ve müze yöneticileri ile yakın ilişkiler içinde olduğu için pek çok halıyı koleksiyonuna kolayca katmıştır. Koleksiyon yapma fikrine babasının etkisiyle halı ile başlayan Edmund de Unger, seramik, minyatür ve kumaş gibi pek çok alanı kapsayacak şekliyle koleksiyonu genişletmeyi başarmıştır. 1964 yılında İslam Sanatı Çemberi (Islamic Art Circle) adlı bir oluşum kurmuş ve İslam sanatı alanında bilimsel çalışmalar yaparak uzmanlık alanında birçok ders verme fırsatını yakalamıştır (Carswell 2008: 44-47; József 2010: 48-49, 58-59). 2011 yılında 95 yaşında vefat eden de Unger, ardında İslam sanatına ait özgün ve nadir örnekleri barındıran dev bir koleksiyon bırakmıştır.

Edmund de Unger, vefat etmeden önce koleksiyonun korunması, bakımı ve sergilenmesi için kendisine ait koleksiyonun bir kısmını (yaklaşık 250 eser) 2008 – 2012 yılları arasında Berlin İslam Eserleri Müzesi'ne (The Pergamon Museum of Islamic Art in Berlin) hibe etmiştir. Ancak çok geçmeden Edmund'un vefatından sonra ailesi Amerika'da yer alan Dallas Sanat Müzesi (Dallas Museum of Art) ile tekrardan uzun vadeli bir anlaşma yaptıklarını duyurmuştur. Edmund'un iki oğlu Richard ve Glen de Unger, bu anlaşmanın nedenini Avrupa genelinde yaşanan ekonomik gelişmelere bağladıklarını açıklamışlardır. Hatta Richard de Unger, Louvre Müzesi dâhil pek çok kurumla görüşme yaptıklarını ama daha dinamik ve genç olan Dallas Müzesi'ni tercih ettiklerini belirtmiştir. Dallas Sanat Müzesi, Louvre, British, Victoria and Albert Müzesi ya da David Koleksiyonu gibi İslam sanatıyla daha önceden ön plana çıkmamış olması ile çoğu kişinin dikkatini çekmeyi başarmıştır. Büyük oğlu Richard verdiği röportajda İngiltere'deki bir müzeyi neden tercih etmediklerini şöyle açıklamıştır: "Britanya Müzeleri sahip olduğumuz eserlere benzeyen çok sayıda parçaya sahiptir. 2000 parçadan oluşan koleksiyonun muhtemelen 1900'ü benzer veya aynıdır" diyerek farklılık aradıklarına vurgu yapmıştır¹.

Edmund de Unger'in ölümünden sonra ailenin kararıyla Dallas Sanat Müzesi 111 yıl sonra Keir Koleksiyonu ile birlikte İslam kültürüne ev sahipliği yapmaya uygun görülmüştür. Bu yaşanan olaylarda 2011 yılında müze müdürlüğü görevine atanan Maxwell Anderson'un etkisi de büyüktür. Çünkü kendisi Katar İslam Sanatı Müzesi (Museum of Islamic Art in Qatar) kurucu direktörlük görevi ve baş küratörü olarak çalışan Sabiha Al Khemir'i Dallas'a getirerek ailenin üzerinde önemli bir etki bırakmıştır. Ayrıca Dallas'ın büyüyen İslam nüfusu bu koleksiyonun burada sergilenmesinde yadsınamaz bir neden olmuştur. Edmund de Unger'in oğullarının bu adımıyla birlikte İslam sanatı daha fazla coğrafyaya ve kültüre ulaşma imkânı sağlamıştır². Dallas Sanat Müzesi her dört ayda bir, nadir bulunan el yazmaları, kitap resimleri, tekstil, halı ve diğer malzemelerden oluşan yeni bir seçimle koleksiyonu yenilenmekte ve izleyicinin ilgisini sürekli değişen nadir eserlerle canlı tutmaktadır.

Edmund de Unger'in koleksiyonu Mısır, İran, Irak, Suriye ve Türkiye gibi ülkelere ait İslam kültürüyle üretilmiş eserlerle ön plana çıksa da kendisi koleksiyon faaliyetlerini sadece İslam sanatıyla sınırlamamıştır.

¹ URL 2: Röportajın tamamı için: <http://archiv.magyarmuzeumok.hu/interju/cikk/387> Erişim Tarihi: 28.12.2020.

² URL 3: Peter Simek, "Why the de Unger Family Decided to Move The Keir Collection From Berlin to Dallas", 22.05.2014. Yazının tümü için: <https://www.dmagazine.com/arts-entertainment/2014/05/why-the-de-unger-family-decided-to-move-the-keir-collection-from-berlin-to-dallas/> Erişim Tarihi: 30.12.2020.

1970 ve 1971’de satın aldığı Kofler-Truniger koleksiyonu sayesinde Ortaçağ ve Rönesans metal kaplar ve küçük heykellerden oluşan bir koleksiyonu da bulunmaktadır. Tekstil alanında yaptığı özgün koleksiyon ile de tanınan de Unger, ilk başta sadece İran örnekleriyle ilgilenmiş ancak yılın bir bölümünü geçirdiği İsviçre’deki Abegg Vakfı’nda Avrupa tekstillerini gördükten sonra onları da toplamaya karar vermiştir. Keir Koleksiyonu’na, 15-18. yüzyıl İtalyan ve Fransız tekstilleri de eklenerek gittikçe güçlenen bir koleksiyon oluşturulmuştur (M. King ve D. King 1990).

Edmund de Unger, bu geniş ve kapsamlı koleksiyonu oluştururken bu işi zevkle yaptığını belirtmiş ve koleksiyon toplama politikasını şu sözlerle dile getirmiştir: “Eser toplama, avlanma gibi bir yöntemdir. Çünkü sadece toplanan nesnelere estetik zevk elde etmekle kalınmaz aynı zamanda bunların arayışı da gerçekten zevklidir. Aldığım her parçanın anlatacak bir hikâyesi var ve her eser alımı benim için ani bir tutkunun ya da yavaş yavaş büyüyen bir sevginin sonucuydu. Sevmediğim ya da benim ilgi alanıma girmeyen pek bir şey satın almadım ve böylelikle tercih ettiklerim ve sevmediklerim doğal olarak koleksiyonun sınırlarını belirledi ” (De Unger 2007: s. 7). Kendisi mümkün olduğu sürece eserlerini Orta Doğu’daki yerel kaynaklardan özel olarak satın almayı tercih etmiştir. Ancak 2008 yılında Christies’te satışa sunulan ender bir 10. ya da 11. yüzyıl Fatimi kaya kristali ibrik için (Rock Crystal) 3,2 milyon sterlin gibi yüksek tutarlı alımlar da gerçekleştirmiştir.

Eserlerini evde sergilemeyi ve korumayı seven Edmund de Unger’in evi yaşamı boyunca adeta bir müze niteliğinde kullanılmıştır. Oğlu Richard, eserlerin evde sergilenmesi ve korunması ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır: “Kesinlikle tüm pencerelerde ultraviyole koruması vardı, insanlara halıların üzerinde yürümeleri söylenir ve perdeler çekilirdi. Ama ne olursa orası bir evdi, orada büyüdüm, çocukken oynadım. Temel olarak evimiz müze değildi, bu önemli bir farktı! Restorasyon ise, belli parçaların temizlenmesi ve bakımı gerekiyordu, bunu yapıyorduk ancak müzede olduğu gibi tutarlı bir sistematik yolla yapılmıyorlardı. Babam Kahire’de hurda metal tüccarlarına gider ve 12. ve 14. yüzyıllardan geri dönüştürülecek parçalar bulurdu. Bunları güzel olduğu için değil, değeri için alırdı. Bu tarz eserleri satın alır, kurtarır, muhafaza eder ve kataloglardı³” diyerek babasının eserlere ne kadar tutkuyla bağlı olduğunu ve onlara ne kadar çok önem verdiğini anlatmıştır.

Özel koleksiyonerler ya da kurumsal kimliğe sahip müzeler katalog çalışmalarını genel olarak maliyetli bulunduğu için eserlerin derli toplu olduğu yayınları

görmek çoğu zaman oldukça zordur. Ancak Edmund de Unger alanında uzman akademisyenler ile çalışarak koleksiyonunu kitaplaştırmayı başaran nadir koleksiyonerler arasındadır (Robinson 1976; Fehérvári 1976; Grube 1976; Spuhler 1978). Bu çalışmada Keir Koleksiyonu’nda yer alan Osmanlı dönemine ait el yazmaları, halı, kumaş, seramik, çini ve metal eserlerden örnekler seçilerek koleksiyon hakkında genel bir değerlendirme yapılacaktır.

HALI SANATI

Osmanlı sanatında ayrı bir yeri olan halı, yüzyıllardır Türklerle birlikte anılan sanat dallarından biridir. Anadolu Selçuklu ve Osmanlı dönemine ait önemli ve özgün halılar hakkında son yüzyılda yapılan bilimsel çalışmalar bunu desteklemektedir. Kesintisiz bir şekilde devam eden halı sanatının Beylikler döneminde de üretimi devam etmiş, Osmanlı İmparatorluğu’nun bayrağı devralmasıyla birlikte dünyaca ünlü bir marka haline gelmiştir. Batı’ya ihraç edilen eserlerin başında gelen Osmanlı halıları, fiyatlarının yüksekliği ile dikkat çekmektedir. Batı’da tüccar ya da hanedanlık saraylarını süslemekle kalmamış, aynı zamanda taşıdıkları prestij nedeniyle resimlerde zenginliği temsil ettiği için sıklıkla kullanılmıştır. Bu yüzden Osmanlı halılarının belirli tipleri sıkça resmedilen “Holbein”, “Lotto”, “Memling” gibi Avrupalı ressamın adları ile birlikte anılmıştır. Bu halılarda hâkim olan genel kompozisyon, yüzeyin kare ve değişik boyutlu sekizgen gibi geometrik formlarla kaplanması ve bunların bölünerek yüzeye yerleşmesi şeklindedir. Selçuklu döneminin araştırmalar dâhilinde bilinen üretim merkezi Konya iken, Osmanlı’da Uşak, Bergama, Lâdik, Gördes, Kula ve Mucur önemli üretim yerleri arasında yer almaktadır (Ölçer 2002: 239).

Keir Koleksiyonu’na ait halılar 1978’de yayınlandığında, bunun özel mülkiyetteki en önemli oryantal halı ve tekstil koleksiyonu olduğu sanat camiası tarafından tartışılmıştır. Bir yandan kapsamlı bir koleksiyon elde etmek diğer yandan da bunu akademik çalışmalarla desteklemeye çalışan Unger, ailesinin toplama geleneğini sürdürerek koleksiyonunu oluşturmaya devam etmiştir (Spuhler 1988: 51). Edmund de Unger’in halı koleksiyonunu oluşturan başlıca halılar Türk, Hindistan ve İran yapımı özgün parçalardır. Bu koleksiyona ait önemli parçalardan birisi de Beyşehir Eşrefoğlu Camisi’ne ait olduğu bilinen Selçuklu halısıdır. 1930’da R. M. Riefstahl tarafından dört halı parçası bulunmuştur. Halılar başta Konya Mevlana Müzesi’nde korunurken daha sonra yine Konya’da bulunan Etnografya Müzesi’nde sergilenmeye başlamıştır. Burada kaybolan halılardan birisi bugün Keir Koleksiyonun bünyesinde bulunmaktadır. Şerare Yetkin, 1974’te yazdığı “Türk Halı Sanatı” adlı kitabında beş metre uzunluğundaki bu büyük halının kayıp

³ URL 2: <http://archiv.magyardarmuseumok.hu/interju/cikk/387>
Erişim Tarihi: 28.12.2020.

olduğunu, ancak R. M. Riefstahl'ın çalışmalarından halının bilindiğini söylemektedir (Yetkin 1974: 22). Oktay Aslanapa ise kayıp halının 1978 yılında Friedrich Spuhler tarafından hazırlanan Halı kataloğunda (Spuhler, 1987: 31-32) yer aldığını belirtmiştir (Aslanapa 2005: 4; Karaduman 2005: 484).

Fotoğraf 2: Holbein I Tipi Halı (Spuhler, 1988, s. 77.) / *Holbein Type I carpet*

Fotoğraf 3: Yıldızlı Uşak Halısı (Spuhler, 1988, s. 78) / *Holbein I Type Carpet Star Ushak Carpet*

Sanat eserlerine olan ilgisi çok erken yaşlarda başlayan koleksiyoncu, İslam sanatına olan ilgisinin halılar ile başladığını ve anılarında ilk olarak altı yaşında, babasının halılar üzerinde yürümemesi gerektiğini söylediğinde eserleri fark ettiğini anlatmaktadır. Ayrıca babasının kendisini bu alanda nasıl etkilediğini şu sözlerle dile getirmiştir: “Babam oldukça yalnız bir insandı ve sanata olan ilgimi gördüğünde memnun olmuştu. Beni müzelere götürürdü ve dokuz yaşındayken müzayede satışlarında ona oldukça iyi bir arkadaşım”. Oxford Üniversitesi’nden arkadaşlarının “güve yemiş paçavralar” olarak adlandırdığı halıları toplamaktan vazgeçmeyen Unger, yaşadığı evlerinin sadece zeminlerinin değil duvarlarının da halılarla kaplandığını, ancak salondaki zeminde en az iki halı katmanı olduğunu gözlemleye başlayınca devam edemeyeceğini fark ettiğini anlamaktadır (De Unger 2007: 7). Edmund de Unger’in oğlu Richard ise evde oluşan halı koleksiyonu ile ilgili olarak halıların dört kat olacak şekilde üst üste serildiğini, artık kapıların halılardan dolayı kapanmadığını söyleyerek koleksiyonun büyüklüğü hakkında fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır⁴.

Edmund de Unger’in halı koleksiyonunda başta Türkiye olmak üzere İran, Hint ve Mısır uygarlıklarına ait halı, kilim ve seccade örnekleri bulunmaktadır. Koleksiyon 15. yüzyıla ait Holbein halıları, Lotto Halıları, Yıldızlı Uşak Halıları, Madalyonlu Uşak Halıları, Beyaz Zeminli Uşak Halıları ile Türk halı sanatına damgasını vurmuş örnekleri bünyesinde barındırmaktadır. Koleksiyoner Edmund de Unger Türk halılarını babasından kalan miras ve satın alma yoluyla genişletmiştir. 1978 yılında, günümüzde Salvatore Ferragamo Müzesi olarak kullanılan Floransa’da yer alan Salvatore Sarayı’ndan (Palazzo Salvatore) satın alma yoluyla çok sayıda Türk halısı koleksiyona ekleyen Unger, Sotheby’s gibi bilindik müzayede evlerinden de alımlar gerçekleştirmiştir. 20 Nisan 1983’te, lot numarası 131 olan 17. yüzyıla ait yıldızlı Uşak halısı (Anonim 1907: 109. No165) ve beyaz zeminli 126 lot numaralı Uşak halısını aldı⁴ bilinmektedir (Spuhle, 1988: 65).

Edmund de Unger koleksiyonunda günümüze kalan bozulmamış ve deforme olmamış pek çok halı olmasına rağmen koleksiyonda yer alan 16. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen Holbein halı parçası önemli bir yer tutmaktadır (Spuhler 1988 55) (Foto 2). Oktay Aslanapa, Unger Koleksiyonu’nda yer alan Holbein I halısını çok nadir ve benzeri bilinmeyen bir örnek olarak nitelendirmektedir. 1,62x1,28 cm. ölçülerinde olan halı, koyu mavi zemin üzerine beyaz ve açık mavi olarak zemin renkleri değişen sekizgenler sıralı ve simetrik olarak yerleştirilmiştir (Aslanapa 1974: 115-116).

⁴ URL 2: <http://archiv.magyarmuzeumok.hu/interju/cikk/387>
Erişim Tarihi: 28.12.2020.

Osmanlı'nın klasik döneminde önemli bir üretim merkezi olan Uşak'ta sayısız kompozisyonda bezemeli halılar üretilmiştir. Sekiz kollu yıldızlarla küçük baklava biçimindeki madalyonların kaydırılmış eksenler üzerinde sıralanmasıyla Yıldızlı Uşak Halıları verilen bir grup ortaya çıkmıştır (Aslanapa 1974: 167-171). Genellikle kırmızı zemin üzerine sekiz köşeli yıldız madalyon ve mavi renkli küçük baklava motifleriyle oluşan bu halı tipinin benzer örnekleri Edmund de Unger Koleksiyonu'nda da yer almaktadır (Foto 3). Bu halı tipine benzeyen bir örnek "Bernheimer Chair" olarak adlandırılan bir sandalyede ve Victoria and Albert Müzesi koleksiyonunda yer almaktadır.

KUMAŞ SANATI

Edmund de Unger'in halı sanatına olan ilgisi onu tekstil toplamaya da itmiştir. Koleksiyonuna halılarla birbirlerinin tamamlayıcısı olarak gördüğü kumaşları da katarak koleksiyonu genişletmiştir. Paris'te İran işi birkaç işlemeli kumaş parça almakla başlayan serüven, halıda olduğu gibi geniş çaplı bir koleksiyon ile sonuçlanmıştır. Kumaş koleksiyonu Osmanlı, İran, Mısır, Hindistan gibi Doğu ülkelerinden ve İtalya, İspanya gibi Avrupa ülkelerinden gelen değerli eserlerden oluşmaktadır. Çeşitliliği ile ön plan çıkan koleksiyonda İslam öncesi, erken İslam dönemi, Osmanlı dönemi ve modern Avrupa kumaşları ön plana çıkmaktadır. Paris'te 1961 yılında 30'dan fazla İran ve Safavi üretimi üzeri bol çiçek ve figürle süslü ipek ve kadife kumaşların cazibesine kapılan Unger, 20'den fazla zengin çiçek bezemeli kumaşları da zamanla koleksiyonuna katmıştır. Bu kumaşların içerisinde muhtemelen İtalya'da Osmanlı pazarı için dokunan kumaşlar olduğu da tahmin edilmektedir (Helmecke 2007: 81). 1979 ve 1980 yıllarında Paris Sanat Pazarından eser alımına devam eden Edmund, 1977 yılında Kahire Sanat Pazarından da alımlar yaparak koleksiyonunu bu alanda da genişletmiştir. Doğrudan ülkelere gidip yaptığı alımların dışında Londra merkezli Spink and Son adlı müzayede evinden de Osmanlı kumaşları almıştır. 1982 yılında 55x14 cm. ölçülerinde 18. yüzyıla tarihlendirilen brokar nakışlı kumaş parçası (T46) bu alımlardan birisidir (Spuhler 1988: 97).

Keir kumaş koleksiyonu Joseph V. McMullan koleksiyonu gibi özel koleksiyonların topladığı kumaşları içermektedir. Bu koleksiyonun özü, uzun yıllardır New York Metropolitan Sanat Müzesi'nde sergilenen (New York Metropolitan Museum of Art) bir dizi değerli halıdan oluşmaktaydı. 1975'te Edmund de Unger, McMullan Koleksiyonu'nda tamamı New York'taki sergide görülebilen dört adet Osmanlı ipek kumaşını satın almıştır. Unger kumaş koleksiyonuna ait diğer parçaları ise Kelekian ve Kevorkian koleksiyonlarından satın alarak genişletmeyi başarmıştır (Helmecke 2007: 81).

Koleksiyonda yer alan K.1.2014.57 envanter numaralı koyu kırmızı ipek kumaş parçası (Atasoy ve Atlıhan 2001: 190; Spuhler 1988: 94) üzerinde Klasik Osmanlı döneminin bezemeleri görülmektedir (Foto 4). Şemselerin birbiri ile kesiştiği noktalarda iri kozalaklar bulunmakta ve etrafında hatayi ve çintemani motifleriyle kompozisyon tamamlanmaktadır. Osmanlı motifleriyle süslenen bu kumaşın İtalyan pazarından çıkmış olabileceği de tahmin edilmektedir. Özellikle 15. ve 17. yüzyılda İtalya ile gelişen ticari ilişkiler doğrultusunda etkileşim yaşanmıştır. İtalya'nın lüks tekstil üretim merkezleri, özellikle Floransa ve Venedik, Osmanlı pazarı için özel olarak bazı kumaşlar üretiyordu. Çoğunlukla saray tarafından yaptırılan bu eserler malzeme, boyut ve desen olarak Osmanlı üretimlerine yönelikti. Buna karşılık az miktarda Osmanlı tekstili İtalya'ya ihraç edildi ve bunlar genellikle hediye olarak üretilen kumaşlardı (Helmecke 2007: 93-94).

Bir diğer K.1.2014.52 envanter numaralı Bursa'da üretildiği tahmin edilen 60x55 cm. ölçülerindeki ipek kumaş ise kırmızı zemin üzerine sarı ve açık yeşil renklerle yapılmış lale motiflerinden oluşmaktadır (Spuhler 1988: 94-95) (Foto 5). Simetrik olarak yerleştirilen iki lale motifinin aralarında çintemani, altında ise kaplan postu motifleri bulunmaktadır. Çintemani ya da üç benek motifi, genellikle biri üstte diğeri ikisi altta olmak kaydıyla üç yuvarlak benekten oluşur ve çoğu örnekte pelenk adı ile anılan yan yana uzanan iki dalgalı çizgiden meydana gelmektedir. Uzakdoğu kökenli olan kaplan postu ve pars beneği gibi motifler, hayvan postundan esinlenilmiştir. Kuvvet ve kudreti simgeleyen bu hayvansal motifler, özellikle 15. yüzyılın sonu ile 16. yüzyılda çini ve padişah kaftanları üzerinde oldukça sık kullanılmıştır. Koleksiyonda yer alan günlük kullanıma ait 1985 yılında Kahire Sanat Pazarından satın alınan keten kumaşta ise iki üçgenin ters ve düz olarak yerleştirilmesi sonucuyla oluşan Mühr-ü Süleyman motifi görülmektedir. Bu motifin uçlarında simetrik olarak yerleştirilmiş karanfiller bulunmaktadır. Alt sırada yer alan frizde ise bol yapraklı ağaçların arasında köşkerin yer aldığı bir kompozisyon görülmektedir (Spuhler 1988: 97).

SERAMİK VE ÇİNİ

Halı sanatına olan düşkünlüğü ile birlikte eser sayısının çoğalmasıyla yeni bir arayış içerisine giren Edmund de Unger, aradığı heyecanı İslam seramiklerinde bulmuştur. Çünkü halıda olduğu gibi seramikler de renk ve desen birleşimleriyle göze hitap etmekteydi. Unger'in koleksiyonunda 200'den fazla İslami seramik bulunmaktadır. Seramikler 8. yüzyıldan başlayıp 19. yüzyıla kadar devam etmektedir. 8. yüzyıl Emevi ve Erken dönem Abbasi seramikleri grubu, formları ve zengin bezemeli kabartmalı desenleriyle ön plana çıkmaktadır.

KEİR KOLEKSİYONUNDAKİ OSMANLI İZLERİ

Koleksiyonun diğer önemli parçaları ise Ortaçağ'a damgasını vuran lüsterli seramikler ve Osmanlı'nın son dönemlerinde seramik üretim merkezinde üretilen Kütahya seramikleridir (Kröger 2007: 70).

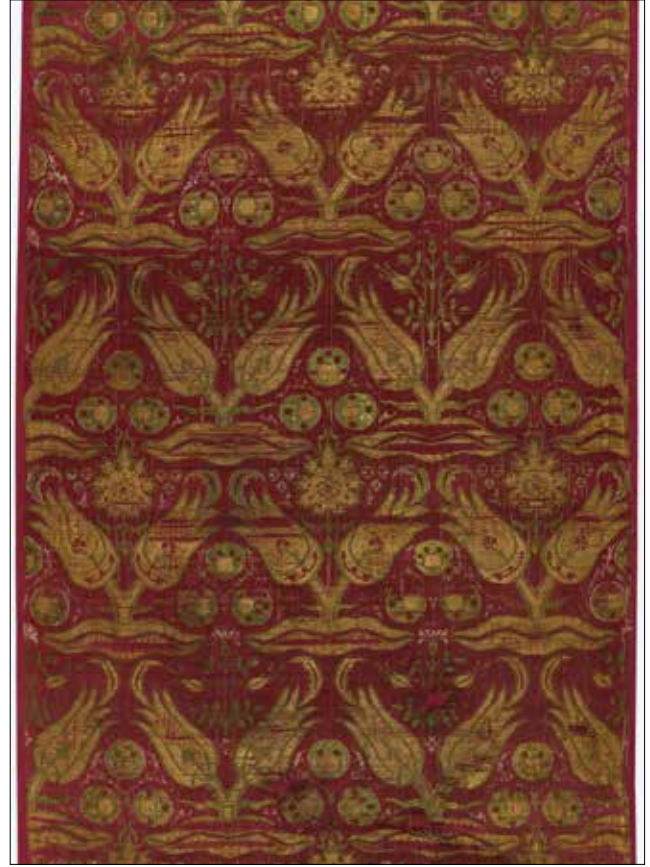
Edmund de Unger, seramik koleksiyonu hakkında: "Mezopotamya coğrafyasına ait kâselere bakmak beni memnun ediyor ve Fatimi dönemi seramik parçalarının her zerresinde her bir şaheserin varlığını hissediyorum. Koleksiyonu oluştururken ilk olarak 9. ve 13. yüzyıllar arasındaki görkemli örnekleri topladım. Ancak bundan sonra 1350-1550 arasında bir boşluk oluştu ve daha sonra "kayıp dönem" olarak adlandırdım ve bunu Safavi döneminin iyi bilinen ürünleri izledi. Zaman geçtikçe "kayıp dönem" ile ilgilendim ve 10 yıl boyunca bu boşluğu doldurmaya çalıştım" demiştir. Kendisi, İslami dönem seramiklerinde bir süreklilik olduğunu düşünmekte ve bu kesintisiz gelişimi göstermek için seramikleri toplamaya odaklanmıştır (De Unger 2007: 7-8). Bunun için Edmund de Unger yaşamı boyunca büyük bir haz aldığı seramiklerin her dönem ve uygarlıktan ait olmasına dikkat etmiş ve bu yönde çalışmalar yaparak büyük bir seramik koleksiyonu oluşturmuştur.

Koleksiyonda yer alan Osmanlı seramikleri ağırlıklı olarak Kütahya seramiklerinden oluşmaktadır. İznik seramiklerinden ise Avrupa'daki diğer İslam seramik toplayan koleksiyonculara göre daha az örnek görülmektedir. 15. yüzyıla tarihlendirilen erken dönem mavi-beyaz örnekleri ile 16. ve 17. yüzyıla tarihlendirilen dört çiçek üslubunda yapılmış birkaç örnek bulunmaktadır. 1520-1530 yılları arasına tarihlendirilen mavi beyaz Helezoni Tuğrakeş üslubunda yapılmış K.1.2014.661 envanter numaralı tabak, (C.95) erken dönem örnekleri arasında yer almaktadır (Foto 6). Bir diğer örnek ise Çin üslubundan etkilenecek yapılan K.1.2014.894 mavi beyaz tabaktır (C. 93) (Foto 7). Koleksiyonda yer alan İznik üretimi seramikleri eserlerini müzayede aracılığıyla satışa çıkaran koleksiyonerlerden satın almıştır. Örneğin, K.1.2014.895 (C94) envanter numaralı helezoni tuğrakeş üslubunda yapılmış ve daha önceden Aynard Koleksiyonu'nda bulunan İznik tabak, 3-5 Aralık 1913 tarihinde Paris'te düzenlenen müzayede satın alınmıştır (Watson 1988: 234).

Edmund de Unger seramik koleksiyonunun İran seramiklerinden sonra en büyük paya sahip olan seramik grubu Kütahya seramikleridir. Osmanlı'nın İznik'ten sonra ana üretim merkezlerinden birisi olan Kütahya, Türk çini ve seramik sanatında ayrı bir yere sahiptir. Daha önceden İznik üretimi seramik ve çinilerde karşımıza çıkmayan sarı renk, Kütahya üretimlerinde büyük bir canlılıkla kullanılmıştır. Bir diğer önemli özellik ise İznik'te karşımıza çıkmayan ve daha çok günlük ihtiyaçlar ya da dinsel amaç için kullanılan formda seramikler üretilmesidir. Sarı rengin

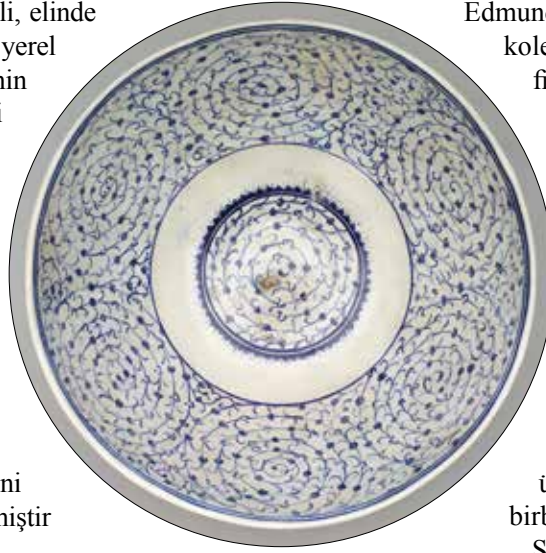
Fotoğraf 4: Kumaş, K.1.2014.57 (URL4) / Fabric

Fotoğraf 5: Kumaş Parçası, K.1.2014.52 (URL5) / Fragment of Textile, K.1.2014.57 Fragment of Textile, K.1.2014.52

dışında özellikle 18. yüzyılın ortaları itibarıyla renk paleti genişlemiş, koyu manganez moru, kiremit kırmızısı ve mavinin çeşitli tonları oldukça popüler olmuştur. Bezemede ise, testere dişli yaprak biçiminde madalyonlar, serbest el hareketleriyle stilize edilmiş küçük çeşitli çiçekler tüm yüzeyi kaplayacak şekilde kullanılmıştır. Bunun haricinde insan ve hayvan figürleri dikkat çekmektedir. Desenli ya da desensiz çizilmiş yüksek başlıklı, kaftanlı, entarili,

şalvarlı, beli kuşaklı ya da kemerli, elinde çiçek, meyve ya da tütün tutan yerel kıyafetli kadınlar figürlü süslemenin önde gelen örneklerindedir (Bilgi 2005: 13-15, 20-21; Demirsar Arlı 1998: 237-255; Demirsar Arlı 2007: 329-345). Kütahya çinileri ise Osmanlı sınırları ya da dışındaki türbe, cami ve kiliselerin duvarlarında kullanılmıştır. Bu çinilerin önemli bir kısmı Hristiyan dini motifleriyle bezelidir. Seraphim, haç, Hz Meryem ve Bebek İsa, dört melek tasviri ve çeşitli dini sahneler sıklıkla tercih edilmiştir (Kürkman 2005: 239-259).

Fotoğraf 6: İznik Tabak, K.1.2014.661 (URL 6) / *İznik Dish*

Keir Koleksiyonu'nda yer alan Kütahya üretimi seramik ve çiniler, diğer koleksiyonlarda görülen Kütahya üretimi örneklerle benzerdir. Bunlardan birisi dikdörtgen formlu beyaz hamurlu ve şeffaf sırlı K.1.2014.945 envanter numaralı iki parçadan oluşan çinidir (Foto 8). Kobalt mavisi, kiremit kırmızısı, yeşil ve sarı renkler kullanılmıştır. Merkezde cepheden verilmiş Meryem ve onun kucagında bebek İsa yer almaktadır. Meryem ve İsa'nın başı taçlı ve haleli olup İsa sağ eli ile takdis işareti yapmaktadır. Merkezde yer alan bu kompozisyonun etrafında ise çiçek ve dalları bir çerçeve oluşturmuştur. Benzer örneklere John Carswell tarafından çalışılan Kudüs St James Katedrali'nde rastlanmaktadır (Carswell ve Dowsett 1972).

Koleksiyonda yer alan K.1.2014.946.1 ve K.1.2014.946.2 numaralı çinilerin benzer örnekleri yine Kudüs St. James Katedrali'nde görülmektedir. K.1.2014.946.1 numaralı kare formundaki çini parçasının üzerinde bir insan figürü ve altında Ermenice yazılmış birtakım yazılar yer almaktadır. Bazı kısımları eksik olan metinde 1651'de Ermenilerin Karin olarak adlandırdığı Erzurum şehrinden Karapet'e küpeler gönderen Zabel, Kevork ve Manuk'tan bahsedilmektedir (Watson 1988 274-277). K.1.2014.947.2 numaralı kare çini parçası ise genellikle süs yumurtalarının üzerinde görülen melek tasviri yer almaktadır (Foto 9).

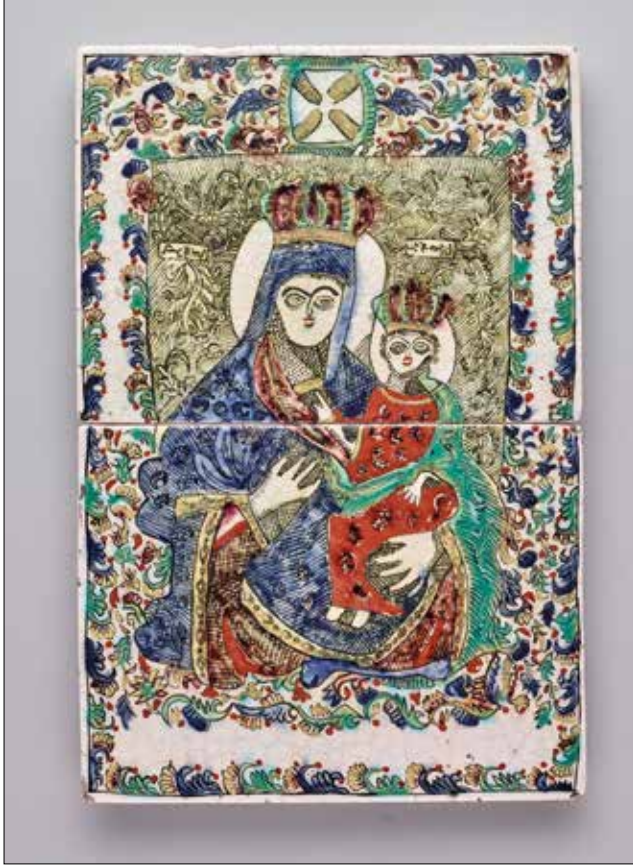
Fotoğraf 7: İznik Tabak, K.1.2014.894 (URL 7) / *İznik Dish, K.1.2014.661 İznik Dish, K.1.2014.661*

Edmund de Unger'in Kütahya seramikleri koleksiyonunda insan ve hayvan figürleriyle bezenmiş figürlü ve stilize edilmiş bitkisel motifli tabaklar, 18. yüzyılda kahve ve kahvehane kültürü ön plana çıkan, kahve güğümü, fincan ve tabakları, günlük kullanım kapları olarak bardak, kupa, maşrapa, şekerlik, limon sıkacağı ve testi gibi örnekler bulunmaktadır. Koleksiyonda yer alan dışa dönük düz ağızlı, hafif çukur gövdeli halka dipli bu üç tabak form ve bezeme açısından birbirlerine benzemektedir (Foto 10). Şeffaf sır sürülmüş tabaklarda sarı, kobalt mavî, kiremit kırmızısı, yeşil ve mor gibi renkler tercih edilmiştir. Tabakların ortasında elinde çiçek tutan kaftanlı, entarili

ve şalvarlı kadınlar yer almaktadır. Başlarındaki yüksek başlıkların kenarında çiçek takılıdır. Merkezde yer alan kadın figürlerinin her iki tarafında ise çiçek dalları bulunmaktadır. Edmund de Unger Kütahya seramikleri koleksiyonunun çoğunluğunu Mısırlı Fernand Adda Koleksiyonu'ndan satışa çıkarılan parçaları satın alarak tamamlamıştır (Rackham 1959: 102-104). Adda'nın koleksiyonu Paris'te yer alan Palais Galliera'da 3 Aralık 1965'de toplu bir şekilde satışa çıkarılmış ve bu dönemdeki pek çok koleksiyoncu bu satıştan İslam eserleri satın almıştır.

KİTAP SANATLARI

Zengin süslemeleriyle en az minyatürlü kitaplar kadar dikkat çeken el yazması eserler Avrupalı koleksiyoncularda en sık rastlanan eserlerin başında gelmektedir. İran ve Orta Asya'da Moğol ve İlhanlı dönemlerine paralel olarak Memlük örnekleri önemli eserler arasındadır. Edmund de Unger'in koleksiyonunda yer alan el yazması kitaplar süsleme yoğunluğu, motif ve yazı karakteriyle ana odağı olmuştur. Edmund de Unger, seramik sanatına yoğunlaşmaya başladığı dönemlerde İslam dünyasında geniş çapta görülen minyatürlü el yazmalı kitaplarla da ilgilenmeye başlamıştır (Haase, 2007: 14-15). De Unger'in

Fotoğraf 8: Kütahya Çinisi, K.1.2014.945 (URL 8) / *Tile of Kütahya, K.1.2014.945*

Keir Koleksiyonunda III. Murad zamanında (1574-1594) Lütfi Abdullah tarafından hazırlanan Türk minyatür sanatının önemli örnekleri arasında yer alan Siyer-i Nebi'ye ait bir sayfa bulunmaktadır (Foto 11). Hz. Muhammed'in hayatını anlatan bu eser, 814 minyatür ve altı ciltten oluşmaktadır. Sultan III. Murad döneminde başlanan bu eser, III. Mehmed döneminde (1595) bitirilmiştir. I. II. ve VI. ciltler Topkapı Sarayı Müzesi Koleksiyonu'nda; III. cildi Spenser Koleksiyonu, New York Halk Kütüphanesi'nde; IV. cildi Dublin Chester Beatty Kütüphanesi'nde yer almaktadır. Siyer-i Nebi'nin V. cildi ise halen kayıptır. 20x18,4 cm. boyutundaki minyatürde, Hz. Muhammed'in önderliğinde Seyyid Muğire ile savaşa girmeye giden ordu tasvir edilmektedir. Haleli ve suratı görünmeyen Hz. Muhammed ata binmiş ve etrafında "Zafer Allah'ındır" yazılı beyaz bayrak taşıyan, silahlı ve büyük bir ordu tasvir edilmiştir. Edmund de Unger bu eseri, 18 Mart 1895 tarihinde Paris Drouot Otelinde yapılan açık artırmada satın almıştır (Salle No. 2) (Robinson 1988: 27).

Koleksiyonda yer alan diğer önemli eser ise Türk hat tarihine damgasını vurmuş Şeyh Hamdullah'ın hocası Hayreddin-i Mar'âşî'ye ait yazmadır (Foto 12). Kaynaklarda Hayreddin-i Mar'âşî'ye ait eserlerin günümüze ulaşmadığına dair bilgiler bulunmaktadır. Ancak Murat Bardakçı'nın da kaleme aldığı üzere⁵ Ali Koç tarafından Maraş hakkında

Fotoğraf 9: Sağ: K.1.2014.946.1 (URL 9), Orta: K.1.2014.946.2 (URL10), Sol: K.1.2014.947.2 (URL 11) Envanter Numaralı Kütahya Çinileri / *Right: K.1.2014.946.1, Middle: K.1.2014.946.2, Left: K.1.2014.947.2 Inventory Number with Kütahya Tiles*

"bilinçli olarak baktığı" ilk oryantal minyatür, Paris'teki Dekoratif Sanatlar Müzesi'nde (Musée des Arts Décoratifs) Pers prensi Humay'i Çinli prenses Humayun ile güzel bir bahçede tasvir eden minyatürdü. 15. yüzyıl Pers minyatürleri kendisinin her zaman favorileri arasında yer almıştır. Çocukken en sevdiği kitaplardan biri olan Binbir Gece Masallarının renkli dünyasının kendisinde iz bıraktığını ve ilk minyatürlü el yazmasını satın alırken bunun etkili olduğunu söylemektedir (De Unger 2007: 8).

sunulan bir bildiride (Koç 2011: 3) Süheyl Ünver'in, Ekrem Hakkı Ayverdi'ye, 1951 Şubat'ında Mısır'da bulunduğu sırada, Şerif Sabri Paşa'nın Kahire'deki sarayında "Hayreddin Maraşî" imzalı bir yazı gördüğünü söylemesi üzerine el yazması eser hakkında ayrıntılı bilgilerle ulaşmaya çalışmıştır. Günümüzde Edmund de Unger

⁵ URL 16: Ayrıntılı bilgi için bakınız: <https://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/2748625-572-senedir-kayip-ama-hat-tarihimizi-degistirebilecek-kadar-onemli-olan-kuran-amerikada-ortaya-cikti> Erişim Tarihi: 07.02.2021.

Fotoğraf 10: Sağ: K.1.2014.664.2 (URL 12), Orta: K.1.2014.664.3 (URL 13) , Sol: K.1.2014.664.1 (URL 14)
Envanter Numaralı Kütahya Tabaklar / Right: K.1.2014.664.2, Middle: K.1.2014.664.3, Left: K.1.2014.664.1
Kütahya Plates with Inventory Number

koleksiyonunda yer alan el yazması eser, 1952 Mısır darbesinde Şerif Sabri Paşa'nın değerli eşyalarına el konulmasıyla birlikte mezat salonlarında kendine yer bulmuştur.

Rahmi, Agahi, Umidi, Zati, Ata'i, Veysi, Hedayi, Yahya Efendi, Haleti, Kanber, Baki Efendi, Sultan III. Murad, rahmetli Baki Çelebi, Necati ve Fuzuli'nin şiirlerini içeren tezhipli antoloji koleksiyonun diğer önemli eserlerinden birisidir. Eser 1605-1610 tarihli, 19,5x13 cm. ölçülerindedir. Deri ciltli, lake (muhtemelen 18. yüzyıl) kapağında fonda manzaranın önünde bir prens ve prensesi görevlilerle birlikte ata binerken tasvir edilmiştir. 160 sayfadaki oluşun eserinin sayfalarında dönemin bezeme unsurları görülmektedir. Dört çiçek üslubundan lale, sümbül, karanfil ve gül gibi bitkisel bezemeler; çeşitli formlarda geometrik desenler ve kuş, geyik gibi çeşitli hayvan tasvirleri yer almaktadır (Foto 13) (Robinson 1988: 28-30).

MADEN SANATI

Edmund de Unger koleksiyonunda maden sanatı diğer el sanatlarına göre daha zayıf kalsa da yine de eserlerin çeşitliliği ile göz doldurmaktadır. De Unger bunun sebebini halı ya da seramik gibi kendisini çeken canlı renk paletinin olmamasına bağlamaktadır. Toplamda 21 eserin bulunduğu koleksiyonda Osmanlı dönemine ait üç eser bulunmaktadır (Fehervari 1988: 110-111). Kapaklı metal bardak 1977 yılında New York'ta Kevorkian Koleksiyonu'ndan; balta başı 1978'de İstanbul'dan; yüzük ise 1985 yılında yine İstanbul'da bir satıcıdan alınarak koleksiyona eklenmiştir.

İki litre hacmindeki tombak kapaklı bardak, İznik seramiklerinde görülen formun metal versiyonunu oluşturmaktadır. Silindirik metal kap, saplı ve kubbe şeklinde bir kapağa sahiptir (Foto 14). Üst

Fotoğraf 11: Siyer-i Nebi'ye ait Minyatür (URL 15) / Miniature of Siyer-i Nebi

Fotoğraf 12: Hayreddin-i Mar'âşi'ye ait Yazma Kuran-ı Kerim sayfaları (URL 17) / Manuscript Q'uran pages belonging to Hayreddin-i Mar'âşi

KEİR KOLEKSİYONUNDAKİ OSMANLI İZLERİ

Fotoğraf 13: Antoloji (URL 18) / *Anthology*

sınıf tarafından tercih edilen çok az sayıda Osmanlı metal maşrapa günümüze gelmiştir. Kabın üzerinde tekrarlanan çiçek madalyonları ve kıvrık dallar ile dekore edilmiştir. Altın yaldızlama yapılan kabın benzerleri, Baltimore Walters Art Gallery

(Petsopoulos 1982: 20), Düsseldorf, Kunspalast'ta yer almaktadır. Üzerindeki süslemeler, 16. yüzyılın sonu, 17. yüzyılın başlarına işaret etmektedir (Von Gladiss 2007: 129; Fehervari 1988: 129-131). Kabın şekli Avrupa'dan etkilenmiş olsa da

süslemeler Osmanlı'nın klasik 16. yüzyıl süslemelerini taşımaktadır. Diğer bir eser olan metal balta başı ise nadir örnekler arasında yer almaktadır (Foto 15). Üzerinde "Efendim ne ala bir teberdar, ulu'l elbab gayet muteberdir" yazmaktadır. Üzerindeki dekorasyon ve yazılardan 17. yüzyılda yapılmış olabileceği tahmin edilmektedir.

SONUÇ

Budapeşte'deki siyasi ve sosyal olaylardan dolayı Londra'ya kaçan Edmund de Unger, koleksiyona adını veren Keir House'da İslam sanatına damga vuran bir koleksiyon oluşturmayı başarmıştır. Büyükbabası Pollack Mihály ve babası Richard Unger'den kalan koleksiyon toplama bilinci ile hareket eden Edmund, İslam Sanatları alanında önemli bir koleksiyonu sanat dünyasına armağan etmiştir. Edmund de Unger, koleksiyonunda bulunan yaklaşık 250 kadar eseri 2008 – 2012 yılları arasında Berlin İslam Eserleri Müzesi'ne dört yıllığına hibe etmiştir. Ancak 2011'de Edmund'un vefatından sonra ailesi Amerika'da yer alan Dallas Sanat Müzesi ile

Fotoğraf 14: Kapaklı Metal Bardak (URL 19) / *Metal Cup With Cover*

15 yıllık bir anlaşma yapmış ve böylece koleksiyonu başka bir kıtaya taşıyarak eserlerin daha çok kişiye ulaşmasını sağlamıştır.

Edmund de Unger'in halı, kumaş, el yazmaları, seramik, çini ve metal gibi çeşitli dallarda genişleyen İslam eserleri koleksiyonunda Osmanlı dönemine ait eserler ayrı bir yer tutmaktadır. Bu seçimin sebeplerinin başında eserlerin göze hitap etmesi ve estetik yönlerinin ağır basması gelmektedir. Koleksiyonuna eklediği neredeyse her bir parçanın sebebi olduğunu söyleyen de Unger'in Osmanlı eserlerine yönelmesinin bir sebebi de diğer eserleri tamamlayabilmesidir. Örneğin seramik koleksiyonunda önce erken dönemli görkemli İslam seramiklerini toplamaya başlamıştır. Koleksiyonda kendi zevkleri doğrultusunda satın alımlarına devam etmiştir. Ancak daha sonra 1350-1550 arasında bir boşluk oluştuğunu fark ederek bu açığı kapatmak için Osmanlı ve Safavi seramiklerini toplamaya başlamıştır.

Unger, koleksiyonunda süreklilik olgusuna önem vermiş ve eserlerdeki kesintisiz gelişimi göstermek için her

Foto 15: Metal Balta Başı, Katalog Numarası K.1.2014.573, (URL 20) / *Metal Ax Head, Catalog Number K.1.2014.573*

dönem eserden toplamaya dikkat etmiştir. Kendisi mümkün olduğu sürece İslam eserlerini Orta Doğu'daki yerel kaynaklardan özel olarak satın almayı tercih etse de Christies ya da Bonhams gibi bilinen müzayede evlerinden de alımlar gerçekleştirmiştir. Ayrıca, kendisi farklı sergi ya da doğrudan eserlerini satışa çıkararak koleksiyonculardan da eser satın almıştır. Örneğin, 1975 yılında McMullan Koleksiyonu'ndan dört adet Osmanlı ipek kumaşı; 1952'de de Şerif Sabri Paşa'nın koleksiyonundan eserler satın almıştır.

Koleksiyondaki eserlerine büyük bir tutku ile bağlı olan Edmund de Unger, evini adeta bir müze gibi kullanmıştır. Kataloglamaya ve eserlerin bilimsel çalışmasına çok önem verdiği için alanında uzman akademisyenler ile çalışarak koleksiyonunu kitaplaştırmıştır. Keir Koleksiyonu'na ait Osmanlı dönemine ait halı ve kumaşlar 1978'de kitap halinde yayınlandığında herkesin dikkatini çekmeyi başarmıştır. Edmund de Unger'in babasından kalan halı mirası nedeniyle İslam sanatına olan ilgisinin halılar ile başladığı bilinmektedir. Koleksiyonda Osmanlı dönemine ait halı, kilim ve seccade bulunmaktadır. 16. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen Holbein halı parçası, koleksiyonda önemli bir yer tutmaktadır. Edmund de Unger'in halı sanatına olan ilgisi, beraberinde onu farklı tarzda kumaşlar toplamaya itmiştir. Koleksiyonuna halılarla birbirlerinin tamamlayıcısı olarak gördüğü kumaşları da katarak koleksiyonu daha da genişletmiştir. Görüldüğü üzere koleksiyonunda aldığı bir eser onu diğer eserlerin alımı için hep teşvik etmiştir. Halı ve kumaşlarda gördüğü canlı renk paletini seramiklerde de gören Edmund de Unger, ilgisini bu yöne kaydırmış ve zamanla seramik sanatına yoğunlaşmaya başladığı dönemlerde minyatürlü el yazmalı kitaplarla da ilgilenmiştir.

19. yüzyılda oryantalizmin etkisiyle birlikte İslam eserlerine ilgi duyan Avrupalı koleksiyoncular, 20. yüzyılda da bu gelenekten vazgeçmeyerek eser toplamaya devam etmişlerdir. 20. Yüzyıl İslam koleksiyoncularına damga vuran isimlerden biri olan Edmund De Unger ise, gerek seçtiği eserler gerek eserler üzerinde yaptığı bilimsel çalışmalarla bu alandaki boşluğu doldurmayı bilmiştir.

KAYNAKÇA

ANONİM, 1907.

Magyar Iparművészet Böngészés a megjelenés dátuma szerint.

ASLANAPA, O. 2005.

Türk Halı Sanatının Bin Yılı, İnkılap Yayınları: İstanbul.

ATASOY, N. ve ATLIHAN, Ş. 2001.

İpek, Teb Yayınevi: İstanbul.

BİLGİ, H. 2005.

Kütahya Çini ve Seramikleri, Pera Yayınları: İstanbul.

CARSWELL, J. DOWSETT, C. F. 1972.

Kütahya Tiles and Pottery from the Armenian Cathedral of St. James, Jerusalem, Oxford University Press: Oxford.

CARSWELL, J. 2008.

“Edmund de Unger: Prime collector”, **Halı**, Summer, no.156, s.44-47.

DE UNGER, Edmund. 2007.

“Introduction”, **A Collector's Fortune Islamic Art from the Collection of Edmund de Unger**, (ed. Haase, Claus-Peter), s.7-9.

DEMİRSAR ARLI, B. 1998.

“Kütahya Çini ve Seramikleri”, **Osmanlı'da Çini ve Seramik Öyküsü**, (Ed.Ara Altun), İstanbul, s. 237-255.

DEMİRSAR ARLI, B. 2007.

“Kütahya Çiniciliği”, **Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, s.329-345.

FEHÉRVÁRI, G. 1976.

Islamic Metalwork of the Eighth to the Fifteenth Century in the Keir Collection, Faber and Faber: Londra.

FEHERVARI, G. 1988.

“Metalwork”. **Islamic Art in the Keir Collection**, Faber and Faber, Londra, s.107-136.

GRUBE, E.J. 1976.

Islamic Pottery of the Eighth to the Fifteenth Century in the Keir Collection, Faber and Faber: Londra.

HAASE, C. P. 2007.

“Caligraphy and Book Art”, **A Collector's Fortune Islamic Art from the Collection of Edmund de Unger**, Hirmer Publishers: Almanya, s.14-55.

HELMECKE, G. 2007.

“Brocade and Velvet”, **A collector’s Fortune Islamic Art from the Collection of Edmund de Unger**, Hirmer Publishers: Almanya, s. 80-97.

JÓZSEF, M. 2010.

Islamic Art: Edmund De Unger’s World Famous Collection in The Manor House, Acropolis Artium: Budapeşte.

KARADUMAN, H. 2005.

“David Koleksiyonu’nda Bulunan Bazı Türk Eserleri ve Düşündürdükleri”, **Vakıflar Dergisi**, 29, s. 481-496.

KING, M. ve KING, D. 1990.

European Textiles in the Keir Collection: 400 BC to 1800 AD, Faber and Faber: Londra.

KOÇ, A. 2011.

“Dulkadir Beyliği ve Osmanlı Devleti İlişkilerinde Sanatsal Açıdan Bir Yaklaşım: Hattat Hayreddin Maraşlı”, **Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu**, 29 Nisan – 1 Mayıs 2011, Kahramanmaraş.

KROGER, J. 2007.

“Unusual Ceramics”, **A Collector’s Fortune Islamic Art from the Collection of Edmund de Unger**, Hirmer Publishers: Almanya, s. 70-89.

KÜRKMAN, G. 2005.

Toprak, Ateş, Sır: Tarihsel Gelişimi Atölyeleri ve Ustalarıyla Kütahya Çini ve Seramikleri, Suna İnan Kıraç Yayınları: İstanbul.

ÖLÇER, N. 2002.

Türk İslam Eserleri Müzesi, Akbank Yayınları: İstanbul.

PETSOPOULOS, Y. 1982.

Tulips, Arabesques and Turbans, Londra.

RACKHAM, B. 1959.

Islamic Pottery and Italian Maiolica, Londra.

ROBINSON, B. W. 1976.

Islamic Painting and The Arts of the Book, Faber and Faber: Londra.

ROBINSON, B. W. 1988.

“The Arts of the Book”, **Islamic Art in the Keir Collection**, Faber and Faber, Londra, s. 1-32.

SPUHLER, F. 1978.

Islamic Carpets and Textiles in the Keir Collection, Faber and Faber: Londra.

SPUHLER, F. 1988.

“Carpets and Textiles”, **Islamic Art in the Keir Collection**, Faber and Faber, Londra, s. 49-106.

VON GLADISS, A. 2007.

“Islamic Metal Art”, **A Collector’s Fortune Islamic Art from the Collection of Edmund de Unger**, Hirmer Publishers: Almanya, s. 106-129.

YETKİN, Ş. 1974.

Türk Halı Sanatı, İş Bankası Yayınları: İstanbul.

WATSON, O. 1988.

“Ceramics”, **Islamic Art in the Keir Collection**, Faber and Faber, Londra, s. 137-286.

İNTERNET KAYNAKLARI

URL 1: Foto 1: Edmund de Unger’e ait Manor House, Londra
The Telegraph Gazetesi: <https://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/culture-obituaries/art-obituaries/8326676/Edmund-de-Unger.html> Erişim Tarihi: 02.04.2021

URL 2: <http://archiv.magyarmuzeumok.hu/interju/cikk/387> Erişim Tarihi: 16.11.2020

URL 3: <https://www.dmagazine.com/arts-entertainment/2014/05/why-the-de-unger-family-decided-to-move-the-keir-collection-from-berlin-to-dallas/> Erişim tarihi: 16.11.2020

URL 4: Foto 4: Kumaş Parçası, K.1.2014.57 Erişim Tarihi: 05.12.2020
<https://collections.dma.org/artwork/5340787>

URL 5: Foto 5: Kumaş Parçası, K.1.2014.52 Erişim tarihi: 05.12.2020
<https://collections.dma.org/artwork/5340782>

URL 6: Foto 6: İznik Tabak, K.1.2014.661 Erişim tarihi: 09.12.2020
<https://collections.dma.org/artwork/5342676>

URL 7: Foto 7: İznik Tabak, K.1.2014.894 Erişim tarihi: 09.12.2020
<https://collections.dma.org/artwork/5343110>

URL 8: Foto 8: Kütahya Çini, K.1.2014.945 Erişim tarihi: 09.12.2020
<https://collections.dma.org/artwork/5343224>

Foto 9: Sağ: K.1.2014.946.1, Orta: K.1.2014.946.2, Sol: K.1.2014.947.2 Envanter Numaralı Kütahya Çinileri

KEİR KOLEKSİYONUNDAKİ OSMANLI İZLERİ

URL 9: Sağ: <https://collections.dma.org/artwork/5343228> Erişim tarihi: 10.12.2020

URL 10: Orta: <https://collections.dma.org/artwork/5343229> Erişim tarihi: 10.12.2020

URL 11: Sol: <https://collections.dma.org/artwork/5343232> Erişim tarihi: 10.12.2020

Foto 10: Sağ: K.1.2014.664.2, Orta: K.1.2014.664.3, Sol: K.1.2014.664.1 Envanter Numaralı Kütahya Tabaklar

URL 12: Sağ: <https://collections.dma.org/artwork/5342680> Erişim tarihi: 12.12.2020

URL 13: Orta: <https://collections.dma.org/artwork/5342681> Erişim tarihi: 12.12.2020

URL 14: Sol: <https://collections.dma.org/artwork/5342679> Erişim tarihi: 12.12.2020

URL 15: Foto 11: Katalog numarası PT.27, Siyer-i Nebi'ye ait Minyatür Erişim tarihi: 22.01.2021
<https://collections.dma.org/artwork/5342912>

URL 16: <https://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/2748625-572-senedir-kayip-ama-hat-tarihimizi-degistirebilecek-kadar-onemli-olan-kuran-amerikada-ortaya-cikti>. Erişim tarihi: 22.01.2021

URL 17: Foto 17: Hayreddin-i Mar'âşî'ye ait Yazma Kuran-ı Kerim sayfaları Erişim tarihi: 29.01.2021
<https://collections.dma.org/artwork/5341946>

URL 18: Foto 13: Antoloji, Katalog numarası PT.028 Erişim tarihi: 10.02.2021
<https://collections.dma.org/artwork/5342562>

URL 19: Foto 14: Kapaklı Metal Bardak, Katalog numarası M.17 Erişim tarihi: 01.03.2021
<https://collections.dma.org/artwork/5340821>

URL 20: Foto 15: Metal Balta Başı, Katalog Numarası K.1.2014.573 Erişim tarihi:01.03.2021
<https://collections.dma.org/artwork/5342276>